

4) Рівень виконання результатів навчання (апробація).

❖ Процедури-продукти (виклад теми, проблеми, завдання):

- опис;
- конструювання;
- оцінювання.

❖ Уміння міркувати, тлумачити:

- аналіз — ідентифікація;
- дослідження помилок, концепцій, ідей, критеріїв, проблем;
- визначення й аналіз достовірності;
- *синтез* — класифікаційних систем, рішень, гіпотези, системи запитань, проблеми, генерування ідей;
- *оцінка* — генеральна (провідна) — сучасний стандарт оцінювання;
- секторальна спрямованість (мотиви, організація, значення, інвалідність, акуратність виконання).

З нашої точки зору осмислення наведеної вище ієрархії освітніх цілей активно сприятиме селектування видів самостійної роботи студентів, а відтак й підвищенню їх якості.

Література

1. *Гордон Драй ден, Джаннетт Вос*. Революція в навчанні. — Львів: Літопис, 2011. — 544 с.

2. *Gronlund N*. Writing instructional objectives for teaching and Assessment. Seventh Edition. — Columbus (Ohio): Person Education, 2004. — p. 136.

Шаркова І. М., старший викладач
кафедри теорії та історії держави і права

ІСТОРИКО-ЦИВІЛІСТИЧНИЙ МЕТОД У ВИКЛАДАННІ ПРИВАТНО-ПРАВОВИХ ДИСЦИПЛІН: КРИТЕРІЇ ЕФЕКТИВНОСТІ

Запорукою підвищення ефективності навчання в аудиторній формі у вищому навчальному закладі є необхідність подолання побутуючого хибного ставлення до лекції як насамперед інформативного заходу, наслідки недостатньої чи неякісної підготовка якого може без особливих втрат бути компенсовані самостійним зверненням студента до підручника, конспекту чи іншого джерела. Цілком слушними вбачаються думки щодо розуміння навча-

льної лекції як «дороговказ», що не дозволяє студентам загубитися в океані інформації, що лекція — це особлива форма самостійної роботи студента тощо. Важливе при цьому усвідомлення всіма учасниками цього процесу його справжнього призначення, що, дійсно, будучи спрямованим на досягнення необхідного рівня поінформованості слухача, передусім повинен навчити його вчитися, не споживати інформаційний масив у тому чи іншому обсязі, а отримувати з нього раціональне зерно як основу для подальшого інтелектуального зростання та практичного функціонування як фахівця.

У такому контексті акцентування аспектів наукового пошуку при викладанні лекційного матеріалу вбачається саме тим засобом, що дозволяє студентові, відчувши причетність до процесу вирішення тієї чи іншої проблеми, стати надалі зацікавленим у такій діяльності, а отже — активно її здійснювати.

Зрозуміло, що увага цим питанням має приділятися вже на початку навчання, коли виробляються навички використання наукової методології. Можливе при цьому опрацювання методів не лише історико-теоретичних дисциплін, які викладаються на перших курсах, а й знайомство з методологією приватно-правових дисциплін, які вивчаються студентами в подальшому.

Справа в тому, що викладання галузевих правових дисциплін не може бути ефективним якщо викладач обмежується коментуванням чинного законодавства. Справжній смисл будь-якої правової норми не може бути виведений лише з самого нормативно-правового акта — він закладений в доктринальному підґрунті цієї норми. А з'ясування правової доктрини можливе лише через вивчення всієї її історичної ретроспективи.

Досягти цього дозволяє, зокрема, спеціальний науковий метод дослідження, — історико-цивілістичний, з огляду на те, що цей метод передбачає поєднання елементів як методології історико-правової науки, так і власних методів цивілістичної науки.

Застосування загальнонаукового історичного методу, який передбачає дослідження певного об'єкта в процесі його розвитку та дає можливість «мислено відтворити досліджуваний об'єкт у всій його об'єктивній конкретності, уявити і зрозуміти його в розвитку» [1, с. 94], притаманне науковому дослідженню за будь-якою спеціальністю та в будь-якому напрямі.

Сам історичний метод багатьма українськими цивілістами унаслідок органічного «вростання» проблематики римського приватного права в предметну сферу цивілістики визнається органічною складовою методології науки цивільного права [2, с.

102]. До «оцінки історичного розвитку» деякі цивілісти пропонують застосовувати схожий за своїм призначенням з історичним методом «метод матеріалістичної діалектики» [3, с. 53] або «діалектико-матеріалістичний метод дослідження цивільно-правових інститутів» [6, с. 41—50].

Приміром, Р. О. Стефанчук стверджує, що цей метод, який «ґрунтується на вивченні історії становлення та розвитку того чи іншого правового інституту, поняття, категорії тощо», належить навіть до спеціальних наукових методів цивілістики [3, с. 10—29].

Незважаючи на комплексний характер історико-цивілістичного методу, він має бути визнаний одним із спеціальних методів окремої галузі наукового знання — науки цивільного права. Слід особливо підкреслити, що цивілістична складова цього методу є провідною, саме вона дає змогу подолати певну інтерпретаційну обмеженість загальноісторичного методу. Історична складова такого методу має допоміжний характер і зі свого боку вдало доповнює цивілістичну доктрину й практику, відкриває додаткові можливості для більш глибокого (ретроспективного) тлумачення норм права та юридичних фактів, особливо тих, що недостатньо досліджені сучасною цивілістикою.

Коментуючи останній висновок, доречно навести слова засновника німецької класичної філософії права Георга Вільгельма Фрідріха Гегеля (нім. Georg Wilhelm Friedrich Hegel, роки життя: 1770—1831), який у роботі «Наука логіки» влучно зазначив: «У формуванні тієї чи іншої епохи, як і формуванні окремої людини, буває період, коли головним чином йдеться про набуття та ствердження принципу у його ще не розвинутій напруженості. Однак більш висока вимога полягає в тому, щоб цей принцип став наукою» [4, с. 19].

Історико-цивілістичний метод у його іншому — ретроспективному вимірі — передбачає використання для тлумачення відповідних норм сучасного цивільного законодавства перевіреної, загальновизнаної (класичної) ідейної спадщини цивілістики.

Ретроспективний вимір історико-цивілістичного методу іноді визначається як особливий прояв компаративно-цивілістичного методу. Приміром відомі німецькі цивілісти-компаративісти К. Цвайгерт (K. Zweigert) і Х. Кьотц (H. Kötz), які здійснили фундаментальне дослідження різних систем приватного права, виокремлювали так званий «вертикальний» аспект компаративістики (порівняльна історія права), який відмежовувався від «горизонтального» аспекту («чисте» порівняльне правознавство, яке вивчає лише сучасні правові системи). Такий самий подвійний підхід за-

стосували Є. О. Харитонов і О. І. Харитонova в процесі порівняльного дослідження права Європи [5; 6].

Отже ефективність історико-цивілістичного методу обумовлена наступним:

1. Ретроспективний підхід до вивчення певної правової норми дозволяє здійснити її розширене історичне тлумачення. При цьому автентичним тлумаченням принципу права слід вважати таке, яке відповідає його історичним перешоджерелам.

2. Прогностичний підхід, притаманний історико-цивілістичному методу, також закладає основи для розширеної інтерпретації правових норм, але вже в рамках системного та телеологічного (цільового) тлумачення.

Таким чином, головні пізнавальні можливості історико-цивілістичного методу проявляються під час виконання прогностичних і ретроспективних задач аудиторних занять. Це дозволяє виявити головну проблему будь-якого лекційного заняття з певної приватноправової дисципліни — питання автентичного тлумачення відповідних норм цивільного законодавства. Без ретроспективного аналізу переважної більшості приватноправових норм адекватне з'ясування виявляється просто неможливим. Це обумовлено тим, що зміст цих норм має семантичний, логічний та (або) функціональний зв'язок з римсько-правовою доктриною.

Література

1. *Цехмістрова Г. С.* Основи наукових досліджень : Навч. посібник / Г. С. Цехмістрова. — К. : Видавничий Дім «Слово», 2003. — 240 с.

2. *Гусарев С. Д.* Юридична деонтологія (Основи юридичної діяльності) : Навч. посібник / С. Д. Гусарев, О. Д. Тихомиров. — К. : Знання, 2005. — 655 с.

3. Цивільне право України : навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / Ю. В. Білоусов [та ін.] ; за ред. Р. О. Стефанчука; М-во освіти і науки України. — К. : Прецедент, 2004. — 448 с.

4. *Гегель Г.* Наука логіки / Георг Вільгельм Фридрих Гегель. — СПб. : Наука, 1997. — 800 с.

5. *Цвайгерт К.* Введение в сравнительное правоведение в сфере частного права: В 2-х т. / Конрад Цвайгерт, Хайн Кётц. Основы : Пер. с нем. — М. : Междунар. отношения, 2000. — Т. 1. — 480 с.

6. *Харитонova О. І.* Порівняльне право Європи: Основи порівняльного правознавства. Європейські традиції / О. І. Харитонova, Є. О. Харитонов — Х. : Одисей, 2002. — 592 с.